

Underup Kirke

- historisk vingesus og byens bedste udsigt

Underup Kirke, der blev bygget i 1200-tallet, er smukt placeret – nogenlunde midt i det gamle Underup Sogn – og med en fantastisk udsigt over landskabet i alle retninger. Kirken er ikke kun et sted for gudstjenester, barnedåb, bryllupper og begravelser, men byder også på en spændende fortælling om en lang tilværelse med både kærlighed og klager, forfald og redningsaktioner.

Kirkens mange ejermænd

Den danske kirkehistorie er bl.a. en historie om ejendom og jord, der skifter ejere igennem tiden. Før Reformationen i 1536 var kirken “delt” mellem bispnen, sognekirken og sognepræsten, og det var disse tre instanser, der modtog tiende (en slags skat, som borgere skulle betale til kirken, oftest i form af produktionsudbytte fra kvæg, kornavl og fiskeri). Efter Reformationen overtog kongen bispens del af kirken, ligesom kongen fik betydelig indflydelse på den tiende, der gik til sognekirkerne.

Kongen bortforpagtede typisk kirken til egnens adelige (senere også til sognets beboere). Dette var også tilfældet for Underup Kirke. Eksempelvis fik den adelige Niels Skram til Urup forpagtningen af både konge- og kirketienden i 1591. Og i 1621 forpagtede Peder Lassen i Vorbjerg og Rasmus Jensen i Torp – på sognemændenes vegne – al tiende. Typisk var det den højestbydende, som fik forpagtningen, hvilket betød, at man fik rådighed over en kirke og dens gods (tiende) og skulle holde den ved lige.

I 1721 kom Underup Kirke i privateje, da Kong Frederik d. 4. satte kirken på auktion (angiveligt fordi, at kongen ikke selv ville afse de nødvendige midler til kirkens restaurering). Den nye kirkeejer var amtsforvalter Hans Justesen fra Skanderborg, og det er hans initialer (HJ), man kan se på kirkens dåbsfad. Hans Justesen ejede kirken i 13 år, hvorefter han i 1734 afhændede den til familie. Kirken var i familiens eje indtil 1764, hvor den blev solgt til Peder Pedersen fra Bredvad Mølle (læs historien om Bredvad Mølle her).

Underup Kirke var nu i en årrække under “møllens vinger”, indtil den i 1811 blev solgt til Mathias Rahbæk fra Underup Anneksgård. Han ejede kirken frem til 1827, hvor kirken blev overtaget af sognets tiendeydere i fællesskab. I 1929 overgik Underup Kirke til selveje med menighedsråd.

Det skæve tårn i Underup

Underup Kirke blev opført som en romansk kvaderstensbygning, bestående af kor og skib. I senmiddelalderen blev der tilføjet et tårn i vest og et våbenhus i syd.

Tårnet er oprindeligt opført i munkesten, men store dele af tårnet blev i 1948 skalmuret, og i dag er tårnet kalket hvidt. Tårnet har ikke haft en nem tilværelse. Vestgavlen blev repareret i 1680'erne, men allerede i 1715 kunne kirkesynet konstatere, at tårnet igen var *“ganske igennem revnet fra det øverste og næsten til jorden, både på vestre og søndre side”*, og fire år senere, i 1719, mente synsmændene, at det stod *“på fald hver time”*. Tårnet blev sikret med jernankre og ankerbjælker, men det fortsatte med at give problemer, og i 1862 viste en måling, at sydsiden hældte næsten 8 tommer (20 cm.) udad.

Antikvaren Søren Abildgaard, der besøgte Underup i 1771, betegnede kirken som *“ringe og uanselig”*, men i 1786 kunne synsmændene meddele, at kirken havde været under reparation og nu intet fejlede.

Malerinde redder diget

Underup Kirke er omgivet af et græsgroet kampestensdige, der i dag er fredet. Tilbage i 1911 var diget dog truet på livet. Provstesynet, der tilså kirkerne, ville nemlig omdanne diget til en cementafdækket kløvstensmur, som det bl.a. var sket ved nabokirkerne i Nim og Træden.

Malerinden Elise Konstantin-Hansen satte dog en stopper for det. I 1913 skrev hun et brev til Nationalmuseet, vedlagt en akvarel af kirken og diget (ovenfor).

I brevet understregede hun stendigets landskabelige og kulturhistoriske værdier. Hendes indsats resulterede i, at ministeren nedsatte en gruppe, der skulle kigge på sagen. Arkitekterne Hack

Kampmann og Axel Berg samt Nationalmuseets direktør, M. Mackeprang, trak i arbejdstøjet, og i 1917 nåede de frem til deres anbefaling: At bevare diget. Og det kan vi kun være glade for den dag i dag!

Lokale gave-givere

Meget af kirkens inventar er blevet skænket som gaver af lokale. Dåbskanden blev f.eks. skænket af Mette og Niels Peder Mortensen, Torp Søgård. Lysekronen, der hænger i våbenhuset, blev i 1919 skænket af Ole Peter Enevoldsen, Torp. Og i 1930 skænkede Mine og Andreas Andersen, Kollerup Mølle, en syvarmet lysestage til alterbordet.

Der er ingen tvivl om, at gaverne er blevet modtaget godt i en kirke, der skulle bruge mange penge på istandsættelse. Økonomien har også sat sit spor i forbindelse med anskaffelsen af alterprydelsen, som består af et maleri fra 1891 med titlen "Vandringen til Emaus". Maleriet er lavet af Anker Lund efter Anton Dorphs billede i Emmauskirken i København. I forbindelse med anskaffelsen udtalte kirkesynet, at maleriet gerne måtte være en kopi, da "*da kirkeejerne de seneste år har haft forholdsvis store udgifter med kirken*".

Stank skræmte kirkegængere væk

I 1795 opstod der problemer med den underjordiske gravkrypt, der var placeret under kirkens midte. En gravkrypt, der formentlig rummede medlemmer af familien Koppelov, der boede på Underup Kjærsgaard i årene 1710 – 1735. Gravkrypten var blevet så gammel, at lugerne var gået i stykker, så det trak i kirken. Derudover var gulvet over gravkrypten – både i mands- og kvindestolene – i en så forfærdelig stand, at det var blevet opbrudt – med en fugtig stank til følge. Stanken blev beskrevet som så slem, at den "*berøver kirkegængerne lysten til at søge Guds hus*". Gravrummet blev opfyldt i 1844 og kisterne nedsat på kirkegården.

Det var ikke kun dét under gulvet, der gav anledning til klager. I 1700-tallet blev der klaget over det ujævne murstensgulv, som dog stadig lå i skibet i 1862. I koret var murstensgulvet på det tidspunkt blevet udskiftet med kvadratiske teglstensfliser. I perioden 1908-1913 blev gulvene i både kor og skib belagt med sorte og hvide, diagonalt stillede fliser. Og under stolene blev bræddegulvene fornyet i 1967, hvor der blev indlagt centralvarme i kirken. I 1998-1999 blev det sort/hvide flisegulv afløst af gule, kantstillede mursten. Ved samme lejlighed blev gipsloftet i skibet pillet ned, og bjælkerne blev gjort synlige igen.

Kærlighed og mindesten

Hvis kirken kunne tale, ville den fortælle mange gode og følelsesladede historier om lokalbefolkningen til både hverdag, fest og sørgelige tider. En af disse historier er den smukke

kærlighedshistorie om den danske soldat Anders, den franske guldsmededatter Gabrielle og arbejdshesten Messingjens.

I 1991 blev der på kirkegården, sydøst for koret, sat en mindesten over Gabrielle med følgende inskription:

*"Gabrielle Couderon Phl de Bercon * 1791 i Arleux i Frankrig. Kom til Torp 1819 paa hesten
"Messingjens" + her 1855 begr. i Underup"*

Underup Kirke – et besøg værd

Den smukke Underup Kirke er absolut et besøg. Ikke nok med, at den emmer af historie, så er kirken også smukt placeret i landskabet. Prøv f.eks. at gå om på kirkens nordside, hvor du finder en lille udsigtsbænk med flot kig til gravhøje og sø.

Af Maria Christensen

Kilder:

Nationalmuseet: Danmarks Kirker, Underup Kirke pp. 5201-5224 (weblink)

- Alle citater i artiklen er fra ovenstående kilde.

Danmarkshistorien, online leksikon (weblink)

Jens Balle Jepsen: Notat om Underup Kirke

Fotos:

Nationalmuseet: Danmarks Kirker, Underup Kirke pp. 5201-5224 (weblink)